

Una aproximació bibliomètrica a la recerca en literatura catalana

JORDI ARDANUY, LLUÍS QUINTANA I CRISTÓBAL URBANO

Introducció

La bibliometria és una disciplina pròpia dels estudis de documentació i informació que se centra en el càlcul i en l'anàlisi dels valors d'allò que és quantificable en la producció i en el consum de la informació científica, la bibliografia.

Els treballs acadèmics en forma de document són elements d'un tramut de relacions que els diversos documents de la disciplina estableixen entre si i, fins i tot, amb la resta de la producció científica. El recurs més simple per a fer aflorar aquestes relacions és la manifestació explícita dels autors, expressada mitjançant les citacions o les llistes de referències citades, pràctica tradicional en els redactats científics. Així, quan un document és esmentat per un autor cal pressuposar que hi veu una relació entre el text que elabora i aquell que cita. L'anàlisi de citacions és l'àrea de la bibliometria que estudia aquestes relacions. Aquest mètode no interfereix en l'activitat dels investigadors mentre es recullen les dades i no requereix la cooperació d'entrevistats ni enquestats, ni la resposta, per tant, condicionada pel procés d'estudi. Però encara més, si la mostra és prou gran, ens informa realment d'allò que utilitzen els especialistes, que no ha de coincidir necessàriament amb el que després expressen. Aquestes dades permeten cartografiar l'activitat científica i, en el cas de ser sistemàticament recollides, ajudar en el procés d'avaluació científica.

El present treball constitueix una primera anàlisi de citacions de l'activitat científica en literatura catalana, amb la particularitat que és la primera d'aquestes característiques.

Metodologia

El nombre d'estudis bibliomètrics realitzats en les àrees d'humanitats no és gaire elevat ni gaire sistemàtic, i no aborda llengües i cultures que no siguin internacionalment dominants (Ardanuy 2008, 42-52). Això es deu a diversos motius, entre els quals, el fet que generalment les citacions s'obtenen del buidat sistemàtic de publicacions en sèrie. Desgraciadament, les bases de dades internacionals (com Arts and Humanities Citation Index (A&HCI), de Thomson Scientific) no disposen de referències a publicacions significatives en llengües no dominants, com el català. Per tal de superar aquest problema, el recurs utilitzat ha estat realitzar un buidat ad hoc de publicacions seleccionades a partir d'un rànkning previ de revistes més citades en filologia catalana, basat en les bibliografies de les assignatures de l'àrea impartides a les universitats de Catalunya (Urbano et al. 2004, 90-91). A la taula 1 oferim el resultat d'aquest rànkning.

Taula 1. Rànkning de revistes més citades segons un estudi de 2004

Lloc rànkning	Títols	% citacions acumulades	Presència a A&HCI
1	Serra d'Or	7,90	No
2	Els Marges	11,72	No
3	L'Avenç	14,44	No
4	Caplletra	17,03	No
5	Estudis Romànics	19,62	No
6	Randa	22,21	No
7	Revista de Catalunya	24,52	No
8	Boletín de La Real Academia de Buenas Letras de Barcelona	26,70	No
9	Butlletí de Dialectologia Catalana	28,20	No
10	Joventut	29,56	No
11	Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana	30,79	No
12	Estudis de Llengua i Literatura Catalanes	32,02	No
13	La Renaixença	33,24	No
14	La Revista	34,47	No
15	Revista de Filología Española	35,69	Sí
16	Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos	36,65	No
17	Romania: Revue Consacrée a l'étude des Langues et des Lit. Romanes	37,60	Sí

Lloc rànkung	Títols	% citacions acumulades	Presència a A&HCI
18	Bulletin Hispanique	38,42	Sí
19	Estudios Lulianos	39,24	No
20	Linguistic Inquiry	40,05	Sí
21	Catalan Review	40,74	No
22	Ínsula	41,42	Sí
23	La Nova Revista	42,10	No
24	Llengua i Literatura	42,78	No
25	Revue Hispanique	43,46	No

Atès que, per qüestió de recursos, no ha estat possible realitzar un buidat de totes les publicacions indicades a la taula 1 al llarg de tota la seva vida, se n'ha hagut de fer una selecció i limitar-ne el període d'estudi. D'aquesta manera, s'ha decidit buidar *Serra d'Or*, *Els Marges*, *Caplletra*, *Estudis Romànics* i *Randa*, les primeres publicacions del rànkung esmentat, tret de *L'Avenç*, que és una publicació centrada en la història. D'aquestes publicacions, *Els Marges* i *Caplletra* són revistes de filologia catalana, mentre que *Serra d'Or* és una publicació d'alta cultura, però que durant molts anys ha estat gairebé l'únic referent significatiu per a publicar en llengua catalana, referència obligada, per tant, per als estudiosos de qualsevol aspecte de la catalanística. Per la seva banda, *Estudis Romànics* és una publicació de romanística editada per l'IEC, conseqüentment factible de ser un bon abric per a estudis de literatura catalana. Finalment, pel que fa a *Randa*, tot i tractar-se d'una publicació d'alta cultura d'abast regional (Balears), la seva tradició de prestigi acadèmic, quant a la publicació de treballs de la història de la literatura balear, la converteix en una font d'importància.

La qualitat d'aquesta selecció s'ha anat confirmant a mesura que augmentava el recompte de les publicacions més citades, tret del cas d'*Estudis Romànics*, que ha aportat molt poc material, especialment pels seus llargs períodes de silenci. Respecte a la selecció del període temporal, necessàriament ampli, però limitat pels recursos que es podien esmerçar, es va establir en 30 anys. L'aparició, l'any 1974, d'*Els Marges*, i de *Randa* l'any següent, van significar la recuperació de les publicacions de recerca en literatura catalana. Per tant, semblava el millor punt de partida. L'any final del període, el 2003, coincidia amb el límit d'actualització d'accessibilitat de totes les dades de l'estudi més general del qual aquest depenia (Ardanuy 2008).

Quant al buidat de referències, el procés seguit és la introducció una per una de totes les citacions que apareixen en cada document buidat, només un cop en cas de reincidència, ja sigui en una llista bibliogràfica final i/o en notes a peu de text, segons el format utilitzat en cada moment per la publicació per a documentar les citacions.

Els articles buidats sistemàticament de les cinc publicacions assenyalades i del període indicat són tots els dedicats, totalment o de manera parcial però amb prou rellevància, a l'estudi de la literatura catalana. Queden excloses específicament les meres ressenyes de llibres, d'estrenes de teatre o de premis literaris. També queden exclosos els articles dedicats a inventariar sistemàticament els treballs d'estudi de la disciplina apareguts en períodes recents. Aquests llargs llistats de referències desvirtuen el recompte a favor de les referències que reben poques citacions addicionals.

Pel que fa a les citacions considerades, s'han exclòs les primàries que corresponen a obres literàries. Aquestes citacions són el material d'estudi de literatura amb un valor semblant al treball de laboratori en disciplines com la física o la química, i no tenen interès per al nostre estudi. La nostra atenció se centra en les referències realitzades a estudis elaborats sobre literatura catalana. D'aquesta manera, tampoc no considerem les citacions de guions cinematogràfics i llibres o col·laboracions de poesia, teatre, narrativa i prosa (memòries, dietaris, biografies, retrats literaris, prosa de viatges i periodisme en general) que no tinguin com a finalitat principal la divulgació de coneixements científics. En canvi, queden explícitament inclosos els articles en publicacions acadèmiques, les tesis doctorals, totes les obres de recerca especialitzades («journals»), les participacions en congressos, els articles en premsa general amb una vocació científica, edicions crítiques d'autors o autores, llibres de text i similars, pròlegs, articles en obres col·lectives i monografies en general.

Les citacions recollides s'han introduït en una base de dades relacional. Tots els documents, tant citadors com citats, formen part d'una mateixa taula amb camps separadors escaients. S'ha establert una relació entre document citat i document citador, i a més s'ha indicat si és una autocitació, és a dir, una citació d'un autor a un treball d'ell mateix. També s'han utilitzat taules complementàries de títols de revista, editorials, premsa, llengües, a fi d'assegurar un bon control d'autoritats.

Resultats i discussió

Les citacions de les revistes buidades

Les revistes i els anys seleccionats per fer el nostre buidat han donat un total de 6.109 referències. L'aportació més important de referències prové de *Caplletra*, amb un 36,4 % del total, tot i que no apareix fins a l'any 1986. *Estudis Romànics* és la que proporciona una menor aportació, en bona part a causa de la seva publicació erràtica durant llargs períodes i la no-especialització en filologia catalana. Tot i que *Serra d'Or* no es pot considerar una revista acadèmica, sinó una publicació de les anomenades d'alta cultura, aporta un 19,1 % de les referències. Finalment, *Els Marges* i *Randa* aporten respectivament el 21,2 i el 17,7 %.

La mitjana total de referències per article és de 8,1 %, però hi ha diferències notables entre les publicacions, tot i que només es consideren, a efectes de calcular la mitjana, els articles amb una citació com a mínim. A la cua es troba *Serra d'Or*, com calia esperar pel seu caràcter de publicació dirigida a un públic culte però ampli. Presenta una mitjana de 3,4 referències per article, molt baixa per als estàndards normals d'una publicació acadèmica en sèrie.

Els Marges i *Randa* presenten uns valors similars de 7,7 i 9,6 referències per article respectivament, un nombre baix si el comparem amb els 19,2 i 26,4 que ofereixen *Caplletra* i *Estudis Romànics*. Compareu, de tota manera, amb el resultat de 48'5 referències per article obtingut per Knievel i Kellsey per a literatura en la revista *Proceedings of the Modern Languages Association* (PMLA) durant l'any 2002 (Knievel; Kellsey 2005). Aquests valors encara serien més baixos si s'haguessin considerat els articles sense cap citació per fer-ne la mitjana.

Tipologies i suports documentals citats

Del total de 6.109 referències, 4.096 (67 %) s'han identificat pròpiament com de literatura catalana, mentre que 2.013 referències, el 33 %, són de disciplines que resulten auxiliars o complementàries per a l'estudi de la literatura catalana, com ara la llengua, la història, la filosofia, les arts plàstiques, etc.

La taula 2 mostra la distribució dels tipus de documents. S'observa la importància dels articles de revista, que constitueixen gairebé una tercera part del total. Tanmateix, si sumem totes les tipologies documentals que es presenten en llibre (monografies, capítols, manuals, catàlegs, obres de referència, presentacions d'obres literàries)¹ constitueixen un 55'86 % (taula 3), una dada que parla per si sola de la importància que té per a la disciplina, en consonància amb el que és habitual en humanitats (Ardanuy 2008, 83-85).

Taula 2. Distribució de citacions segons les tipologies documentals citades

Tipus de document	% de documents citats
Article de revista	31,84
Estudis Monografia	28,15
Presentació obra literària	13,72
Capítol monografia	12,94

1. En aquest epígraf hem agrupat els diversos assaigs que apareixen en les obres literàries com a complement informatiu, independentment que apareguin en un punt o altre del volum o volums que els contenen. És el cas d'introduccions o pròlegs explicatius, estudis crítics que precedeixen o segueixen edicions d'obres literàries i postil·les no literàries.

Tipus de document	% de documents citats
Comunicació de congrés	4,83
Article de premsa periòdica	4,74
Tesis doctorals	1,27
Altres	2,50

Taula 3. Distribució de citacions segons grans agrupacions de tipologies documentals

Tipus de document	% de documents citats
Llibres o parts	55,86
Revistes	32,42
Comunicació de congrés	4,83
Premsa periòdica	4,74
Tesis i treballs de recerca	1,90
Altres	0,24

L'anàlisi de l'evolució de l'ús de tipus de documents entre els anys 1974 i 2003 mostra que mentre el nombre de monografies ha davallat lleugerament, de la mateixa manera que el de presentacions d'obres literàries, el de revistes s'ha mantingut més o menys estable, igual que el nombre de tesis. En canvi, el de referències a capítols de monografies ha augmentat de manera continuada i notable, la qual cosa ens indica la importància que han aconseguit. Aquest augment es deu sobretot a referències a llibres editats, molt sovint en homenatge a algun estudiós, i també a les recopilacions de treballs d'un mateix autor altrament disperses en diverses fonts, de manera que en alguns casos se cita el document original, sovint un article de revista, i de vegades, el capítol de monografia que el reproduceix.

L'evolució de la premsa és una mica erràtica, però sembla que tendeix a disminuir, tot i la seva importància impensable en altres disciplines del coneixement. Paral·lelament, s'ha produït un increment relatiu de les aportacions en congressos, que ha doblat el seu índex i s'ha situat al voltant del 5 %. Això s'ha d'entendre, probablement, com un símptoma de la millora de les eines especialitzades de publicació de la disciplina, les quals tendeixen a desplaçar mitjans més generalistes, com ara la premsa periòdica (Ardanuy 2008, 86).

Un tipus de document que té força importància és el de les presentacions d'obres literàries, expressió amb la qual aglutinem qualsevol document d'estudi que acompanyi una obra literària independentment d'on se situï en el llibre. Aquest

tipus és propi d'una àrea de recerca com la literatura, on coincideixen en un mateix tipus de suport tant l'objecte artístic estudiat com el mateix estudi.

En el nostre estudi observem que les referències a aquest tipus de document constitueixen un 13,7 %, sense que haguem observat cap variació significativa al llarg dels 30 anys d'estudi. Per tant, estem davant d'una tipologia documental fonamental pel que fa a l'estudi de la literatura catalana. Desgraciadament, no disposem d'estudis d'altres literatures on s'hagi abordat aquesta tipologia documental de manera independent per realitzar una comparació. També cal dir que les tesis doctorals i altres treballs de recerca són ben poc citats (1,9 %), en consonància amb el que passa amb altres literatures segons diversos estudis, especialment els de John Cullars: espanyola, 0,0 %; anglesa, de 0,3 a 0,6 %; italiana, 0,4 %; francesa 2,4 %; alemanya 7 % (Cullars 1985; Cullars 1989; Cullars 1990; Ardanuy 2008, 89-91). Uns resultats tan minsos per a treballs específics i exhaustius com són les tesis portà Cullars a dir que l'ús tan limitat «de les tesis podria reflectir una assumptió àmpliament difosa que el material de les tesis digne de menció serà adaptat a articles de revista o monografies, així com el fet que poques biblioteques col·leccionen tesis, de manera que són sovint difícils o impossibles d'obtenir a través de préstec interbibliotecari, i que resulten relativament cares d'aconseguir» (Cullars 1989, 316).

Els altres tipus de referències són força minoritaris, i en conjunt constitueixen un 1,9 % dels documents citats de literatura catalana. Fem notar, tanmateix, l'existència de 7 referències a manuals d'ensenyament secundari. Tot i que la xifra percentual és molt baixa —no arriba al 0,2 %—, crida l'atenció aquest tipus de referències en documents acadèmics. Cal buscar-ne l'explicació en la mancança d'altres tipus de materials, especialment durant els primers anys de recuperació de l'estudi de la literatura catalana, i en el fet que els autors dels manuals eren alhora científics de prestigi dins de la disciplina.

El suport documental dels documents citats és el paper en un 99,7 % del total dels documents citats. A part de 8 referències que apunten a discursos aparentment no publicats i que, per tant, no estarien recollits en cap suport, 4 referències són a llocs webs i una citació en una base de dades en suport CD. Tot i que el nostre estudi només arriba fins a l'any 2003, i que és possible que algunes de les fonts també estiguin en suport electrònic, però que convisquin i es citin en la versió en paper, la disciplina no sembla mostrar-se gaire permeable als mitjans electrònics com a font de citació, tal com passa amb altres literatures i indrets (Ardanuy 2008, 94).

Llengua dels documents citats

Respecte a la llengua utilitzada en els documents citats (taula 4), hem de diferenciar notablement entre els que són de literatura catalana i els que pertanyen a d'altres disciplines i que s'utilitzen de manera auxiliar o complementària.

Pel que fa als primers, el predomini de la llengua catalana és total, amb un 86,1 % (taula del total de referències, mentre que a molta distància segueix l'espanyol (9,7 %) i, després, apareixen ja d'altres llengües com l'anglès (1,46 %), el francès (1,42 %) o l'italià (0,9 %). Es comprova, per tant, l'escassa importància de les publicacions en llengua anglesa sobre la literatura catalana. El percentatge de referències en francès és pràcticament igual, cosa que indica que tampoc no existeixen gaires treballs representatius en francès sobre literatura catalana. Una mica més lluny queda l'italià, mentre que els altres idiomes són testimonials –també l'alemany, 0,2 %,– tot i l'existència de la publicació de catalanística *Zeitschrift für Katalanistik*.

El nostre estudi confirma, una vegada més, la preferència dels estudiosos d'humanitats, i especialment de literatura, per utilitzar fonts en la seva llengua sempre que sigui possible.

Taula 4. Distribució de la llengua utilitzada en la bibliografia utilitzada

Llengua	% de citacions en literatura catalana	% de citacions en disciplines auxiliars	Total
Català	86,13	32,49	68,46
Castellà	9,69	37,21	18,76
Anglès	1,46	12,82	5,21
Francès	1,42	11,13	4,62
Italià	0,88	3,92	1,88
Alemanys	0,20	1,79	0,72
Català i castellà	0,15	0,10	0,13
Llatí	0,02	0,10	0,05
Esperanto	0,02	0,00	0,02
Occità	0,02	0,00	0,02
Altres	0,00	0,45	0,16

La situació és força diferent per a les referències que no són pròpiament de literatura catalana i que corresponen a la teoria de la literatura i literatura comparada, a la lingüística o d'altres temes artístics, filosòfics i religiosos. Aquí la llengua dominant és el castellà, amb un 37,2 % de referències, seguit de prop pel català amb un 32,5 %. Atesa l'aclaparadora presència del català en les citacions de documents que són específicament de literatura catalana, tal com hem assenyalat, i atès el fet que aquests documents representen el 68'5 % del total de citacions, sembla que cal interpretar aquest domini de la llengua espanyola en les disciplines

auxiliars en el sentit que aquesta llengua substitueix la catalana com a llengua preferida per les fonts documentals quan aquesta última no ofereix una alternativa prou solvent. Aquest punt s'explica fàcilment perquè la major part dels investigadors en literatura catalana que apareixen citats són espanyols. Una situació semblant es troba en altres contextos lingüísticament similars al nostre, com és el cas d'Holanda i Flandes (Nederhof; Zwan; Bruin et al. 1989; Nederhof; Erlings 1993) o el de Malàisia (Zainab; Goi 1997). Aquest fet potser està posant en relleu mancances significatives en català de materials en algunes àrees humanístiques.

Fem notar, a més, que la coincidència entre la llengua del document citador i la del citat en un 68'5 % dels casos, tot i que similar a la trobada en la literatura italiana, queda per sota de l'espanyola, francesa, anglesa o alemanya (Cullars 1985; Cullars 1989; Cullars 1990).

Hi ha també d'altres llengües que tenen força importància en aquest apartat. Així, de nou anglès i francès tenen un protagonisme similar, ara amb el 12,8 % i el 11,1 % respectivament. L'italià es queda amb el 3,9 %, mentre que l'alemany tanca la llista amb un 1,8 %.

D'altra banda, s'ha identificat un 2,6 % del total de citacions corresponents a documents traduïts. La incidència és pràcticament negligible pel que fa a les citacions específiques de la literatura catalana (0,2 %), però té un pes del 7,5 % en les disciplines auxiliars. Respecte a la llengua del document utilitzat en el primer cas, són traduccions essencialment al català. En les disciplines auxiliars resulta evident el predomini de l'espanyol (87,3 %), enfront del català (9,3 %), cosa que afegeix pes a l'argument que hem exposat més amunt, a saber, que l'espanyol substitueix el català com a llengua preferida dels investigadors en literatura catalana quan no és possible utilitzar un document escaient en català.

Antiguitat dels documents citats

Un aspecte força estudiat en les anàlisis bibliomètriques és l'antiguitat dels documents citats. La utilitat i l'ús dels documents es relacionen amb la seva antiguitat, de manera que amb el pas del temps van caient en desús, encara que la velocitat d'aquest envelliment de la bibliografia depèn de la disciplina. Així, mentre que en l'àrea de ciències experimentals i tecnologia és molt ràpid, en la de les humanitats és més lent. Tot i això, hi ha diferències importants entre disciplines d'una mateixa àrea, de manera que els índexs d'obsolescència són de gran utilitat per a caracteritzar-les.

Pel que fa al nostre estudi de les citacions específiques de literatura catalana, el període cronològic abastat és molt dilatat, des del 1749 fins al 2003. En la taula 5, es mostren les freqüències corresponents a les dates de publicació agrupades de cinc en cinc anys, a partir de 1864, i considerant un únic interval per als anys anteriors.

Com es pot veure, els períodes que acumulen més referències són el de 1984-1988 i el de 1989-1993 amb un 13,8 % cadascun aproximadament. Aquest darrer interval inclou l'any 1993, el que rep més citacions, 155, un 3,8 % del total. La davallada dels dos últims períodes respon a la típica situació d'una manca d'immediatesa en l'ús de les publicacions científiques.

Taula 5. Distribució de referències de literatura catalana segons l'antiguitat de la citació

Període	% citacions	% de citacions acumulades	% de variació de les citacions respecte del nombre de citacions
1999-2003	3,86	3,86	-60
1994-1998	9,59	13,45	-31
1989-1993	13,82	27,27	1
1984-1988	13,75	41,02	6
1979-1983	12,96	53,98	8
1974-1978	12,04	66,02	28
1969-1973	9,40	75,42	41
1964-1968	6,69	82,10	34
1959-1963	4,98	87,08	200
1954-1958	1,66	88,75	13
1949-1953	1,46	90,21	94
1944-1948	0,76	90,97	675
1939-1943	0,10	91,06	-88
1934-1938	0,81	91,87	18
1929-1933	0,68	92,55	-10
1924-1928	0,76	93,31	-16
1919-1923	0,90	94,21	363
1914-1918	0,20	94,41	-71
1909-1913	0,68	95,09	115
1904-1908	0,32	95,41	8
1899-1903	0,29	95,70	300
1894-1898	0,07	95,78	-67
1889-1894	0,22	96,00	350
1884-1888	0,05	96,04	-80
1879-1883	0,24	96,29	233
1874-1878	0,07	96,36	50
1869-1873	0,05	96,41	-89
1864-1868	0,46	96,88	0

Període	% citacions	% de citacions acumulades	% de variació de les citacions respecte del nombre de citacions
Anteriors a 1864	0,46	97,34	-
Sense determinar	1,68	99,02	-
En procés d'elaboració	0,07	99,10	-
Pendents de publicació	0,90	100,00	-

És interessant assenyalar la importància de la variació de citacions entre un període i l'altre (última columna de la taula 5). Tret de la davallada dels dos últims períodes, típica d'una manca d'immediatesa en l'ús de les publicacions científiques, les atípiques oscil·lacions en les citacions de textos en el primer terç del segle XX estan relacionades amb l'evolució política dels Països Catalans.

L'important davallada del període 1939-1943 està lligada, sens dubte, a la Guerra Civil, com també ho està l'increment en el període següent, que, tot i ser només de 27 citacions en termes absoluts, en passar de 4 a 31, significa un augment d'un 675 %. Del període 1954-1958 al 1959-1963 hi ha un salt qualitatiu molt important, car el nombre de citacions passa de 68 a 204, un increment de 136 que significa un 200 %. Aquest increment, molt significatiu, està lligat cronològicament a l'aparició de *Serra d'Or*.

La vida mitjana o mediana d'edat² és de 9 anys per a les citacions de literatura. Aquest nivell d'obsolescència és baix si el comparem amb els valors típics de disciplines científiques com la genètica, la física o la informàtica, que presenten una vida mitjana aparent d'entre 3 i 6 anys (Stinson; Lancaster 1987; Urbano 2000, 284). Això és característic d'una disciplina d'humanitats, on l'actualitat no acostuma a ser un aspecte fonamental. En correspondència amb aquest fet, l'antiguitat mitjana de les citacions de literatura catalana és de 16,2 anys, i els documents que tenen cinc anys o menys en el moment de ser citats (índex de Price) és del 35,1 %. Encara que aquests valors indiquen un grau d'obsolescència relativament baix, són significativament més alts que els que es troben en l'estudi d'altres literatures i àrees d'humanitats. Això podria derivar del fet que la trajectòria significativa i ascendent en el nombre de publicacions de literatura catalana és força moderna com a conseqüència de les dificultats que ha patit la disciplina. En altres paraules, el que estariem observant és la presència de referències força modernes en lloc d'una dispersió d'altres de més antigues inexistents o poc aptes.³

Si considerem l'obsolescència dels documents en funció de la seva tipologia, observem diferències notables. En el cas de les comunicacions de congrés i de les

2. Temps que tarda la meitat de la bibliografia en ser citada. S'expressa amb un nombre enter d'anys. La demora per a cada document es calcula com la diferència entre l'any de publicació del document citador i l'any del citat.

3. Per a una discussió en profunditat de la qüestió, vegeu Ardanuy 2008, p. 101-106.

tesis, és força més alta que la dels altres documents, i ofereixen uns índexs de Price de 59,4% i 50,0 % respectivament, pel cas de les citacions específiques de literatura catalana. Respecte a les comunicacions de congressos, això acostuma a explicar-se per l'agilitat i l'actualitat que presenten. En el cas de les tesis, es pot argumentar que una bona part d'aquestes veuen la llum posteriorment en forma de monografia o d'articles, que sempre són més accessibles, cosa que fa que les referències a tesis siguin, per tant, citacions a materials recents. Amb un nivell menor d'obsolescència trobem la premsa periòdica -43,5 %-, les revistes -36,9 %-, i finalment les publicacions en format llibre -capítols de monografies 35,8 %, presentacions 29,4 % i monografies 28,7 %. Aquest ordre del grau d'obsolescència dels diferents tipus de documents és plenament coincident amb altres estudis anteriors de diverses disciplines dins i fora de les humanitats. Observem com la diferència entre les revistes i els diferents tipus de documentals en forma de llibre no és gaire gran. El fet que revistes i llibres siguin els més citats i que tinguin nivells d'obsolescència baixos indica que la immediatesa no és un aspecte important en la recerca en literatura catalana. En resum, podem dir que la bibliografia citada es caracteritza per una obsolescència moderadament baixa, però en algunes tipologies documentals, com les actes de congressos, es constata una obsolescència força més alta. Tanmateix, hi ha més d'un 5 % de referències que tenen més de 50 anys. Això és força significatiu si es recorda que estan excloses les referències primàries.

Editorials, títols i obres d'estudi més citats

Pel que fa a les editorials de monografies i capítols d'estudis de literatura catalana citats, un 78,7 % pertanyen a edicions comercials,⁴ mentre que un 21,3 % són edicions íntegrament realitzades per institucions, com universitats, instituts d'estudis, governs autonòmics o administracions locals. La taula 6 mostra les editorials que aglutinen el 75 % de les referències. S'han identificat 130 editorials, amb un predomini clar d'Edicions 62 i PAM, seguides de Curial i Ariel, després Moll a certa distància, i a continuació un reguitzell d'altres editorials. La importància d'Ariel es deu gairebé únicament a l'acumulació de citacions que rep la *Història de la literatura catalana* de Riquer, Comas i Molas.

Taula 6. Dispersió percentual de les editorials de les monografies i de capítols

Editorial	% citacions	% acumulat de citacions
Edicions 62	14,9	14,9
PAM	12,4	27,3

4. Quan es tracta d'una coedició realitzada entre una editora comercial i una o més d'institucional, s'ha assignat l'obra a l'editora comercial.

Editorial	% citacions	% acumulat de citacions
Curial	9,4	36,7
Ariel	8,0	44,7
Moll	5,0	49,7
Quaderns Crema	2,7	52,4
Tres i Quatre	2,6	55,0
Institució Alfons el Magnànim	2,4	57,4
Selecta	2,1	59,4
Institut del Teatre	2,0	61,5
IFV	1,9	63,4
Empúries	1,8	65,2
Universitat de Barcelona	1,4	66,6
Universitat de València	1,2	67,8
Destino	1,2	69,0
Barcino	0,9	69,8
Diputació de València	0,8	70,6
Generalitat valenciana	0,8	71,4
Marfil	0,8	72,1
Antoni Bosch	0,8	72,8
Institut d'Estudis Catalans	0,7	73,5
Pòrtic	0,7	74,2
Universitat d'Alacant	0,7	74,9
Vergara	0,7	75,6
Editorials 25 a 130	24,4	100,0

Quant a les presentacions d'obres literàries, sempre publicades juntament amb obres literàries, destaca nítidament Edicions 62 amb un 28,6 % de les publicacions, mentre que a gran distància es troba Tres i Quatre amb un 6,3 % i Selecta amb un 4,8 %; les editorials que vénen a continuació encara tenen percentatges més petits.

Pel que fa als títols més citats (taula 7), destaca clarament en primer lloc la *Història de la Literatura Catalana*, que acumula un 6,2 % de les citacions, incloent-hi les que són a l'obra en general –fet poc habitual –, a un volum o a un article concret. En segon lloc es situa la *Història de la Literatura Catalana* de Jordi Rubió i Balaguer, però cal considerar que hem sumat tant les citacions de la versió catalana com les referències a la versió castellana publicades en la *Historia General de las literaturas hispánicas*. Atesa la immensa dispersió de títols, per a arribar al 50 % de referències acumulades, percentatge que se sol considerar el nucli de la disciplina, calen 137 títols. Aquesta notable dispersió és habitual en les monografies i llibres en general.

Taula 7. Títols dels llibres d'estudi més citats en literatura catalana

Títol	% citacions	% acumulat citacions
Història de la Literatura Catalana	6,2	6,2
Història de la Literatura Catalana (Jordi Rubió i Balaguer)	1,3	7,5
La literatura moderna a les Balears	1,2	8,7
Josep Carner i el Noucentisme	1,1	9,8
Cultura i vida a Mallorca entre la guerra i la postguerra (1930-1950)	1,0	10,9
Aspectes del Modernisme	0,9	11,8
La literatura catalana a l'exili	0,8	12,6
Literatura catalana contemporània	0,8	13,5
In Memoriam Carles Riba. 1959-1969	0,7	14,2
Aproximació al «Tirant lo Blanc»	0,7	14,9
Els certàmens poètics valencians del Segle XIV al XIX	0,6	15,5
Els clàssics i la literatura catalana moderna	0,6	16,1
La literatura catalana d'avantguarda. 1916-1938	0,6	16,7
Literatura i societat a la Mallorca de postguerra	0,6	17,3
Una generació sense novel·la?	0,6	17,9

És norma força habitual en qualsevol àrea científica que un nombre relativament petit de revistes –considerat el nucli de la disciplina– contingui una proporció important de la bibliografia relacionada amb la matèria, mentre que la resta de les referències es dispersen en un ampli ventall de títols. En el cas de la literatura catalana, aquest nucli, des d'una perspectiva bibliomètrica, no està gaire definit (Ardanuy 2008, 126-124). El conjunt de publicacions que aglutinen el 50 % de les citacions, és a dir, la meitat dels articles citats, són revistes: *Serra d'Or*, *Els Marges*, *Randa*, *Caplletra*, *Estudis de Llengua i literatura catalana*,⁵ *Revista de Catalunya*, *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona* i *Lluc*. De totes aquestes publicacions, només *Els Marges*, *Caplletra* i *Estudis de Llengua i literatura catalanes* estan dedicades específicament a temes de filologia, no pas exclusivament a literatura catalana, mentre que les altres inclouen un nombre divers de temes, com la història o la filosofia. La taula 8 mostra el percentatge acumulat de citacions de les revistes més citades, mentre que la taula 9 mostra l'evolució cronològica del percentatge relatiu de citacions rebudes de les revistes més citades entre 1954 i 2003. S'observa la importància de *Serra d'Or* des del moment de la seva aparició (1959) i com aquesta disminueix en aparèixer publicacions especialitzades com *Els Marges* o *Caplletra*.

5. Tot i que cada volum es publica amb un ISBN independent, com un llibre, es comporta com una publicació en sèrie, però sense una periodicitat definida.

Taula 8. Revistes que acumulen més citacions

Títol	% de referències	% acumulat de referències
Serra d'Or	19,3	19,3
Els Marges	8,5	27,8
Randa	7	34,8
Caplletra	3,9	38,7
Estudis de Llengua i Literatura Catalanes	3,5	42,2
Revista de Catalunya	2,9	45,1
Boletín de la Real Academia de las Buenas Letras de Barcelona	2,8	47,9
Lluc	2,7	50,6
Estudis Romànics	2,6	53,2
Revista de Menorca	2,3	55,5
Llengua & literatura	1,5	57,0
L'Espill	1,2	58,2
Estudis Universitaris Catalans	1,2	59,4
Estudis Escènics	1	60,4
Reduccions	1	61,4
L'Aiguadolç	0,9	62,3

Taula 9. Evolució cronològica del percentatge de citacions rebudes per les revistes

Títol	1924 a 1933	1934 a 1943	1944 a 1953	1954 a 1963	1964 a 1973	1974 a 1983	1984 a 1993	1994 a 2003
Serra d'Or	-	-	-	34,1%	47,2%	19,1%	15,1%	9,2%
Els Marges	-	-	-	-	0,6%	19,1%	7,5%	9,7%
Randa	-	-	-	-	-	16,8%	7,8%	3,6%
Caplletra	-	-	-	-	-	-	9,6%	8,7%
ELLC	-	-	-	-	-	2,6%	7,0%	6,1%
Rev. de Catalunya	8,7%	41,7%	0,0%	0,0%	1,1%	0,0%	4,6%	6,1%
BRABL	0,0%	0,0%	9,1%	3,3%	3,9%	1,4%	2,6%	4,1%
Lluc	0,0%	0,0%	0,0%	1,1%	12,9%	0,9%	1,4%	1,5%
Estudis Romànics	-	-	12,1%	28,6%	0,6%	0,6%	0,0%	0,5%
Altres publicacions	91,3%	58,3%	48,8%	33,0%	33,7%	39,6%	44,3%	50,5%

Respecte a la possible repercussió de les revistes, no es pot recórrer a calcular un índex d'impacte com el de Thomson ISI JCR⁶ sense disposar d'una quantitat ingent de citacions. Ens limitarem a assenyalar algunes dades qualitatives. D'una banda, *Serra d'Or*: tot i tenir el nombre més gran de citacions, el seu impacte queda força minvat per la relativament considerable quantitat d'articles que publica sobre literatura catalana. D'una altra, *Llengua & literatura*: consagrada a la filologia catalana, té un impacte significatiu, tot i el nombre relativament baix d'articles citables, la qual cosa condiciona el volum total de citacions de què és objecte. Des d'aquesta perspectiva, aquesta publicació també hauria de ser considerada dins del nucli de la disciplina.

En el cas de les actes de congressos, el predomini de les citacions a textos dels «Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes» és aclaparador, ja que acumula un 37,9 % de les referències rebudes, mentre que els altres títols queden a gran distància.

Els autors

Pel que fa a la productivitat individual, és a dir, als autors amb més estudis citats, són Joaquim Molas i Joan Fuster. La taula 10 recull els autors amb 15 o més obres citades, excloses les autocitacions. Els mateixos autors són també els que reben el percentatge més gran de citacions, tal com mostra la taula 11, on a més hem inclòs l'anomenat Índex de Platz calculat com el logaritme decimal del nombre de citacions i que és un indicador de l'impacte d'un autor.

Taula 10. Taula d'autors amb més obres citades

Autor	# treballs	Mitjana de citacions per treball
Molas, Joaquim	80	2,09
Fuster, Joan	59	1,86
Fàbregas, Xavier	41	1,34
Riquer, Martí de	39	2,59
Badia, Lola	35	1,63
Llompart, Josep M.	35	1,74
Castellanos Vila, Jordi	32	1,16
Manent, Albert	32	2,06
Massot i Muntaner, Josep	31	2,00

6. Quocient que s'obté dividint el nombre de citacions rebudes per una publicació en un any concret entre el nombre d'articles publicats en aquesta publicació durant els dos anys anteriors. Evidentment, qualsevol de les dues magnituds implicades en l'indicador es pot ajustar si resulta escaient per a la disciplina.

Autor	# treballs	Mitjana de citacions per treball
Blasco Laguna, Ricard	25	1,72
Romeu i Figueras, Josep	24	1,46
Broch, Àlex	23	1,39
Hauf Valls, Albert G	22	1,64
Marfany, Joan-Lluís	22	2,09
Gallén, Enric	20	1,00
Triadú, Joan	20	1,15
Vidal Alcover, Jaume	20	1,35
Terry, Arthur	19	1,37
Carbonell, Jordi	18	2,67
Benet i Jornet, Josep M.	17	1,06
Miralles, Carles	17	1,29
Simbor Roig, Vicent	16	2,31
Bou, Enric	15	1,53

Taula 11. Percentatge de referències dels autors més citats

Autor	% citacions	% acumulat citacions	Índex Platz
Molas, Joaquim	4,4	4,4	2,22
Fuster, Joan	2,9	7,3	2,04
Riquer, Martí de	2,7	10,0	2,00
Manent, Albert	1,7	11,7	1,82
Massot i Muntaner, Josep	1,6	13,3	1,79
Llompарт, Josep M.	1,6	14,9	1,79
Badia, Lola	1,5	16,4	1,76
Fàbregas, Xavier	1,4	17,9	1,74
Carbonell, Jordi	1,3	19,2	1,68
Castellet, Josep M.	1,3	20,4	1,68
Marfany, Joan-Lluís	1,2	21,6	1,66
Blasco Laguna, Ricard	1,1	22,8	1,63
Rubió i Balaguer, Jordi	1,0	23,8	1,59
Comas, Antoni	1,0	24,8	1,58
Castellanos Vila, Jordi	1,0	25,8	1,57
Simbor Roig, Vicent	1,0	26,7	1,57

Autor	% citacions	% acumulat citacions	Índex Platz
Hauf Valls, Albert G.	0,9	27,7	1,56
Romeu i Figueres, Josep	0,9	28,6	1,54
Broch, Àlex	0,8	29,5	1,51
Sanchis Guarnier, Manuel	0,8	30,3	1,51
Vidal Alcover, Jaume	0,7	31,0	1,43
Terry, Arthur	0,7	31,7	1,41
Ferrando Francés, Antoni	0,7	32,3	1,40

Sense disposar de volums elevats de citacions, no es pot diferenciar els autors pel seu índex H (Hirsch 2005), és a dir, per la quantitat de treballs que són citats almenys tantes vegades com el seu índex H. En el nostre estudi, Joaquim Molas obté l'índex més gran amb un valor igual a 5. Això significa que té cinc publicacions que reben, com a mínim, cinc citacions cadascuna. El valor és molt baix comparat amb els que s'han calculat a Espanya en Física –H=45 (García 2006, 277)–, o d'altres màxims molt més baixos com en Teoria i Mètodes informàtics –H=16– i en Biomaterials –H=12– (Pérez 2007). Evidentment, per a obtenir un índex més elevat cal estendre el buidat de referències a més publicacions que les que aquí hem abastat. Tanmateix, no és d'esperar que els valors augmentin notablement, ja que l'índex de Hirsch és força sensible a la mida de la comunitat científica i al seu volum de recerca (Hirsch 2005; Imperial; Rodríguez-Navarro 2007; Grupo Scimago 2007), i en el cas de la literatura catalana són ambdós força petits.

Continguts temàtics

A l'hora d'agrupar els documents citats, s'ha procedit a fer-ho segons les quatre grans àrees en les quals es divideix habitualment l'estudi de la literatura catalana i la seva història: teoria de la literatura i literatura comparada; literatura medieval (fins al segle XV); literatura moderna (segles XVI, XVII, XVIII i primer terç del segle XIX); literatura contemporània (del segon terç del segle XIX en endavant). A més, hi hem afegit una categoria que engloba aquells documents que, pel seu caràcter general d'història de la literatura, tracten totes les èpoques i tots els aspectes. Els resultats evidencien el domini aclaparador dels estudis dedicats totalment o parcialment a la literatura contemporània, amb dues tercers parts aproximadament (65 %) de les citacions. Després vénen els estudis de literatura medieval amb un 21 %. La literatura moderna només apareix tractada en un 8 %

dels documents citats, mentre que en el cas de la teoria de la literatura i literatura comparada, els estudis fets des de la catalanística només suposen un total del 3% (taula 12).

Taula 12. Percentatge de citacions segons àrees i períodes històrics de la literatura catalana

Àrees i períodes històrics	% de citacions
Literatura contemporània	65 %
Literatura moderna	8 %
Literatura medieval	21 %
Història de totes les èpoques	3 %
Teoria de la literatura i literatura comparada	3 %

També hem comptabilitzat els percentatges que corresponen a citacions de documents que es dediquen a estudiar un gènere o un subgènere literari específic, un 11,5 % del total. En aquesta classificació també hi hem inclòs una categoria per a les citacions d'estudis sobre els premis literaris. Com s'observa a la taula 13, la poesia i el teatre acumulen els valors més alts, seguits a gran distància per la narrativa.

Taula 13. Percentatge relatiu de documents citats que tracten un gènere o un aspecte

Gènere o aspecte		% relatiu de citacions
Narrativa	Total	9,3
	Narrativa en general	1,9
	Novel·la	5,9
	Contes	1,5
Poesia		33,8
Teatre		33,5
Literatura popular i folklore		4,7
Profecies		0,6
Premsa		4,7
Premis literaris		4,0

D'altra banda, un 31,2 % dels documents citats tracten sobre la literatura catalana en àrees geogràfiques concretes. Els que aborden el País Valencià o part d'ell són els que acumulen més citacions, gairebé una quarta part (taula 14), seguit de les Illes Balears (17,5 %), mentre que Catalunya (5,5) es troba en tercer lloc, a força distància quant a referències específiques citades, fet que no es correspon amb el pes de la producció literària regional. Això és degut en bona part al fet que *Randa* s'ocupa únicament de temes balears, mentre que *Caplletra* ha publicat nombrosos estudis centrats en la literatura catalana del País Valencià. Però també cal considerar altres revistes, com *Serra d'Or*, on han aparegut articles dedicats a una àrea geogràfica concreta, aparentment no tan estudiada o atesa en treballs més generals, on la literatura realitzada a Catalunya ocuparia un lloc hegemònic, cosa que justificaria la presència d'un nombre considerablement menor d'escrits específicament dedicats al Principat. La resta de territoris de la catalanofonia representen un nombre molt petit de citacions. També s'ha inclòs una categoria per als treballs citats que aborden la producció literària catalana en l'exili, especialment en els territoris d'Hispanoamèrica.

Taula 14. Percentatge relatiu de documents citats que se centren en àrees geogràfiques específiques

Regió		% relatiu de citacions
País Valencià	Total	24,9
	País Valencià en general	24,3
	València ciutat	0,2
	Comarques d'Alacant en general	0,2
	La Marina Baixa	0,1
	La Safor	0,1
Balears	Total	17,5
	Illes Balears en general	4,6
	Illa de Mallorca	10,1
	Illa de Menorca	2,6
	Illa d'Eivissa	0,1
	Maó	0,1
	Manacor	0,1

Regió		% relatiu de citacions
Catalunya	Total	5,5
	Catalunya en general	3,7
	Comarques de Barcelona	1,1
	Comarques de Lleida	0,6
	Barcelona ciutat	0,1
Catalunya Nord		1,3
L'exili	Total	1,3
	En general	1,2
	Buenos Aires	0,2
La Franja		0,1
L'Alguer		0,1

També hem recollit el nombre de citacions que tracten específicament d'obres literàries concretes, un 11,6 % del total de les de literatura catalana (taula 15). Els estudis més citats corresponen als de *Tirant lo Blanc*, amb un 37 % del total relatiu de citacions. A gran distància es troba *Curial e Güelfa* amb el 7,7 %, seguida de *Libre dels feyts* (6,9 %), *Lo somni* (3,6 %) i *Nabí* (3,3 %), que és, de fet, la primera obra literària no medieval en el rànquing.

Taula 15. Obres literàries més estudiades pels documents citats

Títol	% relatiu de citacions
Tirant lo Blanc	37,1
Curial e Güelfa	7,8
Libre dels feyts	6,9
Lo somni	3,6
Nabí	3,4
L'Espill	2,1
La plaça del Diamant	1,7
Tragèdia de Caldesa	1,7
Bearn	1,5
L'espill de vida religiosa	1,3
Regles d'esquivar vocables	1,3
Blanquerna	0,8
Llibre de les Bèsties	0,8
Llibre d'amic e amat	0,8
Mandràgola	0,8
Mort de dama	0,8

Pel que fa a les citacions de treballs que tracten específicament un autor literari o un grup amb un màxim de quatre components, que constitueixen el 44,8 % del total de citacions de literatura catalana (taula 16), Joanot Martorell ocupa la primera posició amb un percentatge relatiu de 9,7 %, seguit a força distància d'Ausiàs March. Cal fer notar que la primera dona en aquest rànquing és Mercè Rodoreda, que ocupa el lloc dinovè, juntament amb Joan Salvat-Papasseit, amb 20 referències. Ja no torna a aparèixer cap més escriptora fins al lloc 50 (no reproduït aquí): Caterina Albert Paradís (Victòria Català).

Taula 16. Autors literaris més estudiats pels documents citats

Autor literari	% de citacions
Joanot Martorell	9,7
March, Ausiàs	4,4
Martí Pol, Miquel	3,0
Riba, Carles	2,9
Espriu, Salvador	2,8
Villalonga Pons, Llorenç	2,7
Carner, Josep	2,7
Llull, Ramon	2,7
Roselló-Pòrcel, Bartomeu	2,3
Ramis Ramis, Joan	2,3
Oliver, Joan/Quart, Pere	2,2
Pla, Josep	1,7
Brossa, Joan	1,6
Oller, Narcís	1,6
Roís de Corella, Joan	1,5
Andrés Estellés, Vicent	1,3
Maragall, Joan	1,3
Metge, Bernat	1,1
Rodoreda, Mercè	1,1
Salvat-Papasseit, Joan	1,1
Febrer Cardona, Antoni	1,0
Ferrater, Gabriel	1,0
Foix, J. V.	1,0
Pedrolo, Manuel de	1,0
Salvador Gimeno, Carles	1,0
Aguiló, Marià	1,0
Alcover Sureda, Antoni M.	0,9
Jaume, Rafel	0,9
Fàbregas, Xavier	0,9
Bofill Mates, Jaume/Liost, Guerau de	0,8
Verdaguer, Jacint	0,8

Autor literari	% de citacions
Calders, Pere	0,8
Fuster, Joan	0,8
Llompарт, Josep M.	0,8
Canals, Antoni	0,7
Guimerà, Àngel	0,7
Alomar, Gabriel	0,7
Huguet, Damià	0,6
Manent, Marià	0,6
d'Ors, Eugeni	0,6
Valor Vives, Enric	0,6
Folguera, Joaquim	0,5
Jordi de Sant Jordi	0,5
Sirera, Rodolf	0,5

Col·laboració

L'anàlisi de coautoría mostra que un 96'7 % de les referències corresponen a treballs amb només un autor. Per tant, la col·laboració explícita es redueix a un 3,3 %, amb una mitjana de 1,04 autors per document, valors semblants, però fins i tot més petits, dels que es troben típicament en humanitats (Ardanuy 2008, 140). Sembla prou evident que la literatura catalana segueix els paràmetres habituals en aquestes disciplines quant a dedicació a la recerca d'aspectes concrets d'una manera certament individualitzada, més que d'estreta col·laboració, la qual comportaria una coautoría més abundant.

Conclusions

La recerca en bibliometria, i en concret l'anàlisi de citacions, és una eina que facilita l'obtenció d'un gran nombre d'indicadors quantitatius de qualsevol disciplina científica. La utilització d'aquests estimadors permet cartografiar la disciplina i fer-ne una valoració de l'activitat de la recerca, tot i que calen especialistes en l'àrea per a interpretar-los correctament. No obstant això, no s'ha d'entendre com un substitut de les valoracions sistemàtiques dels investigadors de la disciplina, sinó com un potent mètode paral·lel que permet ajudar a comprendre'n el funcionament. Tanmateix si es pretén que puguin servir d'ajuda en processos competitiu d'avaluació de la recerca caldrà un buidat sistemàtic de citacions de revistes i actes de congressos, però també de monografies i altres llibres, tal com ha posat clarament en relleu aquest estudi, atesa la importància cabdal per a la disciplina. Aquesta tasca, que probablement hauria de ser desenvolupada per una

institució pública, optimitzaria la seva rendibilitat si utilitzés les referències buidades com a sistema per a la recuperació de la informació de manera similar a l'A&HCI i altres eines de Thomson Scientific.

Segons les dades del present estudi, s'observa que el consum d'informació bibliogràfica per part dels investigadors de l'àrea de literatura catalana s'ajusta, en termes generals, a les característiques pròpies d'una disciplina d'humanitats: baix nivell d'obsolescència; predomini de monografies i altres documents en llibres; referències a fonts primàries –principalment obres literàries–; alta coincidència entre la llengua del document citador i la llengua del citat; gran presència de citacions de documents que no són específicament de literatura catalana, sinó de disciplines que li resulten complementàries; i finalment, escassa presència de col·laboració i de citacions procedents de mitjans electrònics.

L'estudi de l'obsolescència de les citacions de treballs de recerca sobre literatura catalana, relativament més baixa que la d'altres literatures, posa en evidència que l'estoc de coneixements de la disciplina no és encara prou consistent.

Cinc editorials, Edicions 62, PAM, Curial, Ariel i Moll acullen el 50 % de les monografies i capítols més citats. La presència destacada d'Ariel es deu especialment a la *Història de la Literatura Catalana*, el llibre més citat.

Hi ha un conjunt de revistes que, tot i no estar especialitzades en literatura catalana, es poden considerar el nucli de la disciplina, en el sentit que aporten continguts imprescindibles per a la recerca atès el nombre total de citacions que reben, el nombre de citacions dels darrers anys i el seu impacte: *Caplletra*, *Els Marges*, *Estudis de Llengua i Literatura Catalana*, *Llengua & literatura*, *Randa*, *Serra d'Or*. Aquesta última té un pes sobretot històric, que actualment va perdent, mentre que *Randa*, com a revista d'alta cultura de Balears, oscil·la en importància per a la disciplina segons si conté o no articles de literatura.

Quant als investigadors, a jutjar pel nombre de citacions, Joaquim Molas, Joan Fuster i Martí de Riquer serien els més influents, però cal recollir més citacions per a poder discriminar quantitativament.

Tot i que l'estudi de la literatura contemporània és la que té més pes, l'obra literària a la qual es consagren més citacions és *Tirant lo Blanc*, seguida a gran distància per *Curial e Güelfa*, *Libre dels feyts*, *Lo somni* i *Nabí*, la primera obra contemporània en el rànquing. Entre els autors literaris, en primer lloc es troba Joanot Martorell, seguit d'Ausiàs March i de Miquel Martí i Pol.

Pel que fa a estudis sobre regions geogràfiques concretes, el País Valencià és el que acumula més citacions, seguit a certa distància de les Illes Balears, mentre que Catalunya es troba en tercer lloc, a força distància, fet que no es correspon amb el pes de la producció literària regional.

Queda molta feina per fer. Només com a mostra indiquem que caldrà estendre els buidats de citacions a un conjunt més gran de documents, com ara *Estudis de Llengua i Literatura Catalana* i *Llengua & Literatura*. També serà necessari

aprofundir en l'impacte de l'autocitació, un aspecte que no hem tractat en el present article, així com analitzar la citació creuada entre autors. Tampoc està mancat d'interès quantificar i analitzar el fenomen de la coedició i de les aportacions de les administracions públiques en monografies i d'altres publicacions.

Bibliografia

J. ARDANUY, *Anàlisi bibliomètrica de la producció científica en literatura catalana*, Barcelona: Universitat de Barcelona, 2008. Disponible a: <<http://www.tesisenxarxa.net/TDX-0226108-124023/index.html>> [consulta 8 de març de 2008].

J. CULLARS, «Characteristics of the monographic literature of British and American literary studies», *College and Research Libraries*, 46 (1), 1985, p. 511-522.

J. CULLARS, «Citation Characteristics of French and German Literary Monographs», *Library Quarterly*, 59 (4), 1989, p. 305-325.

J. CULLARS, «Citation characteristics of Italian and Spanish literary monographs», *Library Quarterly*, 60 (4), 1990, p. 337-356.

R. GARCÍA, «El “factor h”, un nuevo parámetro de evaluación de los científicos en el siglo XXI», *Revista Iberoamericana de Polímeros*, 7 (4), 2006, p. 277-288.

GRUPO SCIMAGO, «El índice h de Hirsch: su aplicación a algunos de los científicos españoles más destacados», *El profesional de la información*, 16 (1), 2007 p. 47-49.

J. E. HIRSCH, «An index to quantify an individual's scientific research output», *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 102 (46), 2005, p. 16569-16572.

J. IMPERIAL; A. RODRÍGUEZ-NAVARRO, «Usefulness of Hirsch's h-index to evaluate scientific research in Spain», *Scientometrics*, 71 (2), 2007, p. 271-282.

J. E. KNIEVEL; C. KELLSEY, «Citation analysis for collection development: a comparative study of eight humanities fields», *Library Quarterly*, 75 (2), 2005, p. 142-168.

A. J. NEDERHOF; C. M. ERLINGS, *A bibliometric study of productivity and impact of modern language and literature research in The Netherlands, 1982-1991*. Leiden: Center for Science and Technology Studies (CWTS), 1993.

A. J. NEDERHOF; R. A. ZWAAN; P. J. d. BRUIN; P. J. DEKKER, «Assessing the usefulness of bibliometric indicators for the humanities and the social and behavioural sciences: a comparative study», *Scientometrics*, 15 (5-6), 1989, p. 423-435.

L. PÉREZ (15-1-2007). *[Índice H]* [En línia]. <http://es.geocities.com/indice_h/index.html> [Consulta: 17-2-2007].

E. R. STINSON; F. W. LANCASTER, «Synchronous versus diachronous methods in the measurement of obsolescence by citation studies», *Journal of Information Science*, 13 (2), 1987, p. 65-74.

C. URBANO, *El análisis de citas en publicaciones de usuarios de bibliotecas universitarias: estudio de tesis doctorales en informática de la Universidad Politécnica de Cataluña, 1996-1998*. Barcelona: Universitat de Barcelona, 2000. Disponible a: < <http://www.tesisenxarxa.net/TDX-0614102-113014/index.html>> [consulta 8 de març de 2008].

C. URBANO; A. BORREGO; J. M. RODRÍGUEZ GAIRÍN; J. ARDANUY; J. M. BRUCART; A. COSCULLUELA; E. GUARDIOLA; A. PONS; M. SOMOZA, *La evaluación de revistas en procesos de evaluación de la investigación española en humanidades y ciencias sociales: desarrollo de un modelo y experimentación en el área de filología hispánica. Informe EA2004-00025 del Programa de Estudios y Análisis del MEC* [en línia], Madrid: Ministeri d'Educació i Ciència. <http://www.mec.es/univ/html/informes/estudios_analisis/resultados_2004/ea0025/ea0025.pdf> [Consulta: 3-4-2006].

A. N. ZAINAB; S. S. GOI, «Characteristics of citations used by humanities researchers», *Malaysia Journal of Library & Information Science*, 2 (2), 1997, p. 19-36.

Steven E. Aschheim, Camarada Klemperer Les Back, Platges i cementiris. Les fronteres d'Europa i els seus fantasmes Yolanda Verdú, **El biaix de les notícies. Un exemple de Canal 9** Vicent Sanchis, **Llengua comuna, interessos particulars** ▲▲▲ **TRADUIR LITERATURA** Henri Meschonnic, **L'Europa del traduir** Bernat Puigtobella, **Drogues d'estar per casa** Maria Bohigas, **Per una literatura hospitalària** Lawrence Venuti, **Traducció: entre l'universal i el local** Carme Arenas, **Traducció literària. Influència i patrimoni** Arnau Pons, **Paraules de farciment** Simona Skrabec, **El punt feble** ▲▲▲ **DOCUMENTS** Montse Guieu, **Discurs sobre els motius que ens han d'encoratjar a les ciències** Vicent Boix, **Algunes notícies sobre la llengua lleonesa (en relació a València)** ▲▲▲ Tobies Grimaltos, **Dues nissagues mil·lenàries. Filosofia i literatura** Enric Senabre, **Televisió i pensament** Anna Mateu, **Josep-Vicent Marqués, entre la sociologia i el columnisme** Joaquim Guillem-Llobat, **El control dels aliments. Una perspectiva històrica** ▲▲▲ **LLIBRES** Jordi Muñoz, **Nacionalisme espanyol, el final de la invisibilitat?** Eulàlia Duran, **Entre assaig i erudició, una aportació encara vàlida** Francesc Viadel, **Maragall, un personatge injustament tractat** Francisco Fuster, **Biografia i diferència sexual** Antoni Furió, **La traducció segons Eco** Publicacions de la Universitat de València Arts Gràfiques 13, 46010 València Tel. 96 386 41 15 a/e: lespill@uv.es

L'ESPILL29

TARDOR 2008